

Šance Černé Hory na změnu

NI nationalinterest.org/feature/montenegro's-chance-change-206544

10. června 2023

Začátkem tohoto roku, 19. března, šli černohorští voliči k volbám, aby zvolili nového prezidenta. Lidé způsobili seismické politické rozrušení tím, že konečně vytlačili dlouholetého prezidenta Mila Đukanoviće z mocenského sídla, které držel třicet tři let. Za tu dobu neustálým přepínáním mezi úřady premiéra a prezidenta vybudoval systém, kdy se fakticky stal samotným státem.

Tento systém byl ale prolezlý korupcí a vlivem organizovaného zločinu do takové míry, že se kriminalita téměř legitimizovala. Malý členský stát NATO sloužil v posledních třech desetiletích jako zadní vrátka do Evropy pro pašeráky a osoby, které perou špinavé peníze. Západní bezpečnostní a zpravodajské agentury utrácejí miliardy dolarů na boj proti drogám a špinavé hotovosti, které proudí do Evropy přes jadranský stát. Zkorumpovaná politická třída to

umožňuje tím, že pomáhá zločincům vyhýbat se stíhání výměnou za úplatky a jiné laskavosti. Takže když Đukanović v březnu konečně padl, Černá Hora dostala historickou příležitost ke změně.

Ale sesazení „Milo“ je pouze prvním krokem v dlouhém reformním procesu. Systém, který vytvořil, ho přežije, pokud ho nová vláda agresivně nevykoření. To znamená, že nadcházející parlamentní volby 11. června budou jednou za generaci příležitostí k přepracování politického systému země. Z tohoto důvodu by měly být oči světa – a zvláště USA – upřeny na události v Černé Hoře.

Ven se starou gardou, dovnitř s novou

Náhradou Đukanoviće ve funkci prezidenta je čerstvý, šestatřicetiletý reformátor Jakov Milatović. Dříve působil jako ministr pro hospodářský rozvoj v krátkodobé vládě Zdravka Krivokapiće v letech 2020 až 2022. Milatović stojí na umírněné platformě zaměřené na ekonomiku a je technokratickým centristou, který doufá, že povede svou zemi do Evropské unie. Aby toho však dosáhl, musí se nejprve vypořádat s korupcí a organizovaným zločinem, které se usadily v černohorském státě a působí jako hlavní překážka členství v EU. Po nadcházejícím hlasování nový premiér země a složení parlamentu výrazně ovlivní Milatovićovu schopnost prosazovat svůj program.

Ačkoli je Đukanovićova kariéra pravděpodobně navždy u konce, politické síly s vazbami na organizovaný zločin jen tak nezmizely. Ve skutečnosti jsou připraveni a čekají, aby zaplnili prázdnotu po Milovi a udrželi pokřivený status quo. Bývalý starosta Budvy Milo Božović, ačkoli byl nedávno zatčen pro podezření z obchodu s drogami a dalších trestných činů, je jedním z příkladů politika, který by dokázal udržet spojení Đukanović. Zatímco Božović v červnu nekandiduje, před dubnovým zatčením byl považován za vycházející hvězdu. Miloško „Mickey“ Spajić, bývalý Milatovićův spojenec, by mohl být dalším takovým příkladem.

Spajić je spoluzakladatelem *Evropa Sad* (Europe Now): strany, jejíž jsou on a Milatović členy. Dvojice spolu sloužila ve vládě 2020–22, než před rokem společně založila vlastní stranu. Spajić v současnosti slouží jako předseda strany a původně byl zamýšleným kandidátem strany na celostátního prezidenta proti Đukanovićovi v březnu. Jeho kandidaturu však odmítla Státní volební komise poté, co zjistila, že lhal o srbském občanství.

Stejně jako v mnoha zemích ústava Černé Hory brání dvěma občanům ucházet se o volený úřad kvůli obavám z rozdělení loajality. Srbské občanství je také zvláště problematické kvůli historickému vlivu většího souseda Černé Hory na záležitosti země. Oba národy byly součástí socialistické Jugoslávie a po rozpadu federace zůstaly spolu. V referendu konaném v roce 2006 se Černá Hora vyslovila pro nezávislost. Přibližně třetina obyvatel Černé Hory se však etnicky hlásí k Srbům. Srbská pravoslavná církev je významným vlastníkem majetku v zemi a nadále zaujímá značný vliv v národní politice.

Tato historie znamená, že Spajićovo srbské občanství těžce poškodilo jeho image. Ale jeho zpackané pokusy to zakrýt jen přilévaly další olej do ohně. Za prvé, Spajić se vyhnul otázkám ohledně svého dvojího občanství. Pak ale ustoupil a tvrdil, že získal srbský pas, aby mohl cestovat do Japonska bez víz. Později se ukázalo, že Spajić vlastnil významné nemovitosti v Srbsku registrované na jméno jeho srbského partnera. To, v kombinaci s jeho unedifying flipflops, učinilo jeho kandidaturu neživotaschopnou, což donutilo Milatoviće zakročit a zaujmout jeho místo jako standardní nositel jejich strany.

Skandály a kryptoměny

Milatovićovo historické vítězství v březnu sice ukradlo pozornost, ale to neznamena, že Spajić úplně opustil jeviště. Je stále známým, a co je důležitější, jeho ambice zůstávají nezkalené: Spajić po

parlamentních volbách, v nichž se Evropa Sad může ukázat jako největší strana, se uchází o premiérský post.

Prezident nakonec jmenuje předsedu vlády a jako předseda Milatovičovy strany může Spajić přesvědčivě argumentovat, že je „přirozenou“ volbou premiéra. Ale černoorská ústava nestanoví, že prezident a premiér musí pocházet ze stejné strany, ani že největší strana v parlamentu má nárok na premiérský post.

Přestože bude existovat určitý zákulisní tlak na to, aby Milatović jmenoval Spajiće premiérem, není to nevyhnutelné. Po skandálu s občanstvím se mezi nimi vytvořila roztržka, protože Spajić je rozhořčen tím, že Milatović dovedl stranu k vítězství nad Milem. Existují ale také vážné obavy o Spajićovu povahu.

V černoorském tisku se objevily dobře propagované zprávy o Spajićových vazbách na ruského krypto-magnáta Vitalika Buterina, který založil kryptoměnovou platformu Ethereum. To vyvolalo značnou pozornost veřejnosti, protože Ethereum je po bitcoinu druhou nejvýznamnější kryptoměnou. Poté, v úterý, byl Spajić také nucen popřít své údajné vazby na kryptopodvodníka Do Kwona. Kwon v dopise zaslaném odcházejícímu premiérovi Dritanu Abazovićovi tvrdil, že měl úzké vztahy se Spajićem a dokonce pomáhal financovat nedávné místní volby a prezidentské kampaně jeho strany.

Americká federální velká porota obvinila Do Kwona z podvodu s cennými papíry, komoditního podvodu, drátového podvodu a spiknutí s cílem podvést investory za jeho roli v Terra/Luna, jednom z neslavnějších krypto Ponziho schémat vůbec. Vazby mezi kryptoměny, praním špinavých peněz a organizovaným zločinem jsou dobře známé a je také dobře známo, že Spajić má zvláštní zájem o digitální měny. Podle zpráv zveřejněných v loňském roce Spajić pozval skupinu globálních odborníků na kryptoměny, aby

navštívili Černou Horu, protože věřili, že by mohli přispět k rozvoji ekonomiky země přilákáním investic a vytvořením nových, vysoce placených pracovních míst.

Spajićovi političtí odpůrci se obávají, že pokud by se stal premiérem, mohl by tento technicky zdatný pětatřicetiletý mladík pomocí kryptoměn pomoci ještě více upevnit kriminalitu v zemi. Rozsáhlé mecenášské sítě a klientelismus vybudované během let Milo nebyly odstraněny, což znamená, že kdokoli s dostatečným politickým vlivem a touhou mohl jednoduše vstoupit a naplnit boty, které Đukanović po sobě zanechal. Pokud by k tomu došlo, změna v Černé Hoře by byla pouze kosmetická a nové tváře by nahradily ty staré v systému, kde étos zůstává do značné míry stejný.

O budoucnosti se rozhoduje v den voleb

Není možné vědět, jakou cestou by se Spajić vydal, kdyby se stal premiérem. Stále však existuje stále více podstatných nepřímých důkazů o tom, že směr by mohl být špatný. To staví nového prezidenta do zvláštní situace, kdy by mohl doufat, že se hlasy přesunou směrem k jiným reformně orientovaným stranám s touhou po změně. Heterogenní parlament by umožnil, aby se objevili alternativní kandidáti a uspořádali palubu takovým způsobem, který by vytvořil krytí pro Milatoviće, aby si za svého premiéra vybral méně prominentní postavu z menší strany a svalil vinu za odsunutí Spajiće na parlamentní koalici. aritmetika, aby se zabránilo politické konfrontaci.

To by mohlo být pro zemi dobré, protože by to postavilo někoho, kdo se zdá být skutečným reformátorem, do pozice moci. Prezidentovi by to ale prospělo i tím, že by marginalizoval politického rivala s vážnými otazníky nad jeho charakterem. Pro tuto pozici by mohlo být lepší několik alternativ: jednou z nich je zmíněný bývalý premiér Dritan Abazović. Během svého působení v úřadu se vážně pokoušel potírat organizovaný zločin, jako je obchodování s cigaretami. Podobně je na tom i jeho volební kolega Aleksa Bečić – dlouholetý

politický odpůrce Đukanovičova režimu. Více outsiderskou možností je Vladimir Leposavic, vůdce *Pravdy za své* (Spravedlnost pro všechny).

Právník se vzděláním v USA, který působil na ministerstvu spravedlnosti a lidských a menšinových práv a také v kabinetu 2020–2022, Leposavic má pověst slušnosti a čestnosti. Stejně jako Milatović je novou, technokratickou tváří a čistým zlomem let Đukanovičových.

Protože faktem je, že Đukanovičova porážka byla začátkem, nikoli koncem. A že jeho odstraněním Černá Hora jednoduše získala příležitost změnit kurz. Ale toto je okamžik, kdy je tato příležitost nejkřehčí a bitva o změnu by mohla skončit dříve, než vůbec dostane šanci začít, pokud se výsledky 11. června vydají špatným směrem.

Aleks Eror je novinář na volné noze, jehož práce publikovaly Politico , Foreign Policy , The Guardian a další publikace.